

Валентин ЛПАТОВ,
заступник Міністра закордонних справ України
(1985–1996 рр.),
Надзвичайний і Повноважний Посол

СПОГАДИ З ДИПЛОМАТИЧНОГО ЖИТТЯ

Вдячний долі, що дарувала мені можливість тривалий час працювати на дипломатичній ниві. Понад чверть віку я перебував на службі в зовнішньополітичному відомстві України, працюючи в центральному апараті й за кордоном. Необхідні знання та підготовку набув на факультеті міжнародних відносин Київського університету імені Тараса Шевченка, який закінчив 1954 року з відзнакою. На власному досвіді переконався, що цей факультет, а пізніше інститут готував і готує кваліфікованих фахівців для сфери зовнішніх зносин нашої держави.

Переживши лихоліття війни, неймовірні післявоєнні труднощі, ми прийшли 1949 року до університету з великим бажанням учитися, щоби стати професійно підготовленими до життєвих випробувань. На навчання прибули випускники шкіл, а також ті, хто кував перемогу на фронтах війни. Це створювало на нашому курсі сприятливий клімат у навчанні й поведінці.

Сьогодні, на відстані багатьох років, вклоняюся рідному університетові, що дав нам добру фахову підготовку, путівку в життя. З теплотою й глибокою вдячністю згадуємо професорсько-викладацький склад, який щедро передавав свої знання, готуючи нас до практичної роботи. Через усе життя ми пронесли спогади про незабутні лекції з міжнародних відносин професора Віктора Жебокрицького, людини високої культури й ерудиції, з почуттям гумору. Як захопливо розповідав він про історичні події — буквально зачаровував аудиторію! Ми завжди чекали зустрічі з Петром Удовиченком, який мав практичний досвід роботи у сфері зовнішньої політики. Нам, студентам, було вельми корисно й цікаво слухати практика, безпосереднього учасника світових подій. Професіоналізм

і вимогливість Міліци Близниченко дали добру основу з англійської мови, яка потім стала в пригоді в повсякденній роботі.

Після закінчення університету ми здобули кваліфікації історика-міжнародника та референта-перекладача, однак не всі змогли влаштуватися за фахом, багато хто пішов на радянську, партійну, викладацьку роботу. Певний час мені довелося працювати у відділі зарубіжних зв'язків ЦК Компартії України. В поле моєї діяльності входило сприяння розвитку культурних зносин з іноземними країнами, розбудова зв'язків областей та міст-побратимів України з певними закордонними територіальними одиницями, активізація і розширення іноземного туризму.

Сьогодні можна сказати: моя дипломатична робота склалася вдало й була різнобічною — займався як двосторонніми, так і багатосторонніми міжнародними відносинами. Чотири роки (1968–1972 рр.) працював першим секретарем Посольства СРСР в Канаді. У 1977–1983 роках був заступником Постійного представника України при ООН.

Відомо, що Радянський Союз надавав важливого значення розбудові й активізації двосторонніх відносин у різних сферах з Канадою. Мое прибуття до цієї країни збіглося з подіями в Чехословаччині 1968 року, що зумовили неоднозначну реакцію серед держав світу і певним чином вплинули на канадсько-радянські відносини. Через деякий час довелося пережити «квебекську кризу», коли в країні виникла напружена ситуація.

Колектив посольства був невеликий, тому кожен працівник мав значне навантаження. Посольська робота вимагала постійних контактів з політичними й державними діячами, парламентаріями, представниками ділових кіл, що давало об'єктивнішу інформацію про ситуацію, яка складалася в країні перебування.

Під час моєї роботи тут відбувся візит Голови Ради Міністрів СРСР Олексія Косигіна, а також поїздка Прем'єр-міністра Канади П'єра Трюдо до Радянського Союзу. Звичайно, в таких випадках весь дипломатичний склад посольства працює з великою напругою, готуючи необхідні матеріали, досьє, проекти тощо. Для оперативної інформації центру необхідні також навички аналізувати, узагальнювати, прогнозувати.

Як відомо, в Канаді велика і впливова українська діаспора, яка має свою матеріальну базу й веде активне громадське життя. У пошуках роботи і кращої долі перші українці прибули до Канади 1891 року. Це була трудова еміграція, на плечі якої випала тяжка праця, завдяки чому вони здобули визнання в цій країні. П. Трюдо під час виступу на одному з урочистих заходів високо оцінив працелюбність українців і визнав, що саме вони привезли до Канади культуру землеробства. Українці змушені були корчувати ліси, освоювати невіддану для майбутніх пшеничних ланів, які потім вивели Канаду до найбільших постачальників пшениці на світовий ринок.

Українців обирають до федерального і провінційних парламентів й урядів. Маємо згадати й те, що генерал-губернатором країни також був українець — Іван Гнатишин, який відвідав уже суверенну Україну.

Багато було в мене теплих зустрічей, бесід із канадськими українцями, ми проводили дискусії з різних питань життя і становища в Україні. Люди вболівали за Україну, їх турбувала, зокрема, доля української мови. Щоправда, не завжди поділялися думки й оцінки, але ми залишалися друзями.

Для мене робота в посольстві була першим випробуванням на професійну зрілість, і я його витримав. Це була добра школа в плані набуття професійного досвіду, який потім знадобився в подальшій роботі.

Важливою віхою в моєму житті стала шестирічна праця в Постійному представництві України при ООН у Нью-Йорку. Слід відзначити, що за радянських часів українські дипломати вже мали досвід багатосторонньої дипломатії, оскільки Україна, як член багатьох міжнародних організацій, мала свої представництва в Нью-Йорку, Парижі, Женеві, Відні і брала участь у регулярних, спеціальних сесіях і засіданнях цих організацій та їхніх допоміжних органів.

Визнано, що найбільше навантаження припадає на Представництво України при ООН, оскільки останнім часом Генеральна Асамблея працює впродовж усього року. Крім того, Нью-Йорк — місце проведення різних міжнародних заходів. Щорічно Україна виступала на сесіях з ініціативами, була співавтором багатьох резолюцій. Ми мали широкі контакти із Секретаріатом ООН, зростав авторитет України і в міжнародному співтоваристві.

Україна, перебуваючи в керівництві Спеціального комітету проти апартеїду, постійно здійснювала велику роботу щодо мобілізації міжнародних зусиль на боротьбу з расистським режимом на Півдні Африки. Тому можна сміливо сказати: відчутний внесок у ліквідацію апартеїду зробили й українські дипломати.

У роботі колективу постпредства особлива напруга панує під час сесії Генеральної Асамблеї ООН, коли прибуває офіційна делегація України, до складу якої входять визначні державні постаті, діячі культури й мистецтва, парламентарі. Одночасно з пленарними відбуваються засідання семи комітетів, де мають працювати представники України.

Перебування в Нью-Йорку супроводжувалося постійним ідеологічним протистоянням. Особливо складно вироблялися й приймалися резолюції. Кожна із сторін намагалася зафіксувати свою думку в постановчій або преамбулярній частині. Тому умови вимагали чітко знати позицію своєї держави з тих чи інших міжнародних проблем і бути завжди готовими виступити в разі випадів якоїсь делегації.

Неодноразово був представником у Другому (економічні питання) і П'ятому (адміністративні та фінансові питання) комітетах, а також у Першому і Спеціальному комітетах. Складно було в П'ятому, який упродовж усієї сесії працював з великим навантаженням, а надто коли резолюції розглядалися в плані фінансових наслідків. Завжди бракувало часу, а тому відбувалися нічні засідання, інколи по 24 години на добу, де точилися гострі дискусії.

Одним із моїх завдань було заповнення кадрової квоти України в Секретаріаті ООН. Це вимагало неймовірних зусиль, оскільки до нас було упереджене ставлення з боку окремих керівників департаментів та секретаріату. Крім того, ставили високі вимоги до знання англійської мови, що було проблемою, хоча фахово наші кандидати відповідали тій чи іншій посаді. Переконаний: ті, хто працював в Секретаріаті ООН, набули великого досвіду й тепер успішно використовують його в Україні.

Моя дипломатична служба здебільшого склалася в МЗС України, де обіймав посади начальника окремих відділів, одинадцять років — заступника міністра. Як глава або член делегації багаторазово я брав участь у різних міжнародних форумах, виїздив до зарубіжних країн для консультацій та переговорів. А взагалі двома словами розповісти про діяльність заступника міністра просто неможливо, оскільки це щоденна багатогранна робота, яка вимагає повної віддачі розумових і фізичних сил. Зупинюся лише на одному напрямі такої діяльності, якому надається особливе значення.

Маю задоволення, що з перших днів незалежної України був причетний і брав безпосередню участь у розбудові вітчизняної зовнішньополітичної служби. Особливо, коли постало завдання щодо створення закордонної структури із розвитку двосторонніх відносин. Необхідно було за короткий термін розгорнути посольства, генконсульства. А підготовлених фахівців для такої роботи — одиниці. Ми плідно співпрацювали тоді з Інститутом міжнародних відносин, хоча його можливості були обмежені. До того ж випускники інституту в перші роки, на жаль, віддавали перевагу роботі в комерційних структурах. До центрального апарату ми змушені були запрошувати фахівців здебільшого з Києва, оскільки ще не були вирішені питання житла і прописки. Для закордонної служби залучали спеціалістів із різних регіонів України.

Тоді ж на базі Інституту міжнародних відносин організували курси для перепідготовки працівників МЗС, що сприяло підвищенню їхньої кваліфікації. Гостро відчувалася нестача старшого дипломатичного складу, тому постало питання про створення Дипломатичної академії при МЗС України. Сьогодні цей заклад освіти успішно готує кадри, необхідні для дипломатичної діяльності.

Valentyn LIPATOV,
*Deputy Minister for Foreign Affairs of Ukraine (1985–96),
Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary*

MEMOIRS FROM A DIPLOMATIC LIFE

Abstract. At the beginning of his memoirs, the author outlines his studies at the Faculty of International Relations at Taras Shevchenko State University of Kyiv, which he entered after World War II. He highlights the significance of figures such as Viktor Zhebokrytskyi, Petro Udovychenko, and Militsa Blyznychenko in his education.

The diplomat provides an essential and detailed account of his years working in the Foreign Relations Department of the Central Committee of the Communist Party of Ukraine, his four years (1968–72) as the First Secretary of the USSR Embassy in Canada, and his period as the Deputy Permanent Representative of Ukraine to the United Nations (1977–83).

The author notes that Ukrainian diplomats already had experience in multilateral diplomacy during the Soviet era. As a member of many international organisations, Ukraine had representatives in New York, Paris, Geneva, and Vienna. It participated in regular and special sessions and meetings of these organisations and their subsidiary bodies.

However, after gaining independence, Ukraine actively developed its national foreign service, with the author contributing as the Deputy Minister for Foreign Affairs. Facing a shortage of personnel in the Ministry of Foreign Affairs and other challenges in the early years of independence, the Institute of International Relations and the Diplomatic Academy played a crucial role in preparing specialists for the Ministry.

Keywords: Ministry of Foreign Affairs, Canada, United Nations, Deputy Minister for Foreign Affairs, diplomatic work.